

AKADEMİSYENLERİN DİN VE LAİKLİK ANLAYIŞI (SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Doç. Dr. Kamil KAYA*

ÖZET

Din ve laiklik, din-devlet ilişkileri ile ilgili yapılan tartışma konularının değişmez kavramlarıdır. Bu kavramlara, dünya görüşüne göre değişen anlamlar yüklendiği için, din-devlet ilişkileri ile ilgili sağlıklı değerlendirmeler yapılamamaktadır. Gerek aydınlar ve bilim adamları ve gerekse siyasiler arasında, ülkemizin gerçek gündeminin ele alınıp çözüm üretilmesi yerine toplumda gerilimlere yol açan rejim tartışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmada, ülkemizin sürekli gündemini meşgul eden din ve laiklik konusu ele alınmış, akademisyenler üzerinde yapılan alan çalışması ile elde edilen veriler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din, Laiklik, Din-Devlet İlişkileri.

ABSTRACT

Religion and laicism is the main notion of any discussion about the relationship between religion and state. Since the fact that these concepts have been attributing varying meaning in accordance with anyone's ideological perception causes for a serious evolution could not be achieved. Constant discussions about the regime which has been provoking tensions in the society instead of developing solutions for the real agenda of our country among either intellectuals or academicians or politicians has been going on. In this study, religion and laicism which has been constantly keeping the country's agenda busy will be examine and the data which had reached with the field study over academicians will be analyzed.

Key Words: Religion, Laicism, Religion-State Relations.

---

* Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

GİRİŞ

İnsanoğlu, diğer canlılardan farklı olarak maddi ihtiyaçları dışında manevi ihtiyaçları da olan bir varlıktır. Tarih boyunca manevi ihtiyaçlar din yoluyla giderilmiştir. Din, insanlık tarihi kadar eski sosyal bir olgudur. Dinin geçmişi insanlık tarihi kadar eski olduğuna göre, geleceği de insanlık kadar uzun ömürlü olacağına benzetilmektedir. Çünkü gelecekte insanoğlunun dini toptan terk etmesi için görünürde hiçbir sebep yoktur. Ayrıca din, tarihin hiçbir döneminde hayattan kopuk, vicdanlara hapsedilmiş kuru bir inanç sistemi olarak kalmamıştır. Aksine, hemen her devirde insanların kültürlerine, yaşam biçimlerine ve sosyal kurumlarına; doğum, evlilik ve ölüm gibi insan hayatının önemli dönüm noktalarına etki etmiştir.

İnsanoğlu, dine muhtaç olduğu gibi; fert ve toplumun korunması, kamu düzeninin sağlanması, haksızlıkların önlenip adaletin tesis edilmesi için otorite ve egemenliği elinde bulunduran siyasi bir kurum olan devlete de muhtaçtır. Devlet, yapay bir kurum değil, insan gerçeği üzerine kurulmuş sosyal bir realitedir. İnsanlık tarihi kadar eski bir kurum olan “*din*” ile “*devlet*” arasında bir ilişkinin bulunmadığı düşünülemez. Çünkü dinler, genellikle insanın Tanrı karşısındaki eylemlerini düzenleme iddiasıyla doğduğu halde; hiçbir din, âhret adına siyasi sorunlardan bağımsız kalmamıştır. Bundan dolayı devlet, tarih boyunca hep din ile ilgilenmiştir. Günümüzde “*din-devlet*” ilişkisi, genellikle “*laiklik*” kavramı üzerinden tartışılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, akademisyenlerin din ve laiklik anlayışı ile ilgili görüşlerini, bu konuda yaşanan sorunlara bakış açılarını ortaya koymaktır. Günümüzde, ülkemizin gündemini meşgul eden sorunların önemli bir kısmı bu konuda yaşanan kavram kargaşasından kaynaklandığı bir gerçektir. Bu bakımdan, konuyla ilgili alanda saha araştırması yapılarak problemin analiz edilmesi ve belli sonuçlara ulaşılması son derece önemlidir.

Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Bilimsel bir çalışmanın amacına uygun olarak yapılabilmesi için araştırma yöntemlerine uygun hareket edilmesi gerekir. Araştırma, ister açıklayıcı, isterse betimleyici tipe girsin; bilimsel araştırma yöntemi, bir yanı ile akıl ve mantık kurallarıyla ilgisinden dolayı “*zihinsel*”, diğer yanı ile bilim

adamının araştırma sürecinde göstereceği her türlü çabayı önceden belirleyen bir kurallar topluluğu olmasından dolayı “*eylemsel*” bir süreçtir. Bilimsel bir araştırmanın eylemsel yönünün, yani bilim adamının yapacağı işlemlerin ve uyacağı kuralların başlangıçta seçmiş olduğu zihinsel tutumuna paralellik göstermesi beklenir.¹ Bu araştırma sürecinde, *konunun tespiti, hipotezlerin oluşturulması, konuya uygun araştırma tekniklerinin seçilmesi, verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve sonuçlanması*² olarak belirlenen bilimsel araştırma yöntemine uygun hareket edilmeye özen gösterilmiştir.

Bu çalışmada, akademisyenlerin din ve laiklik anlayışının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Akademisyenlerin din ve laiklik anlayışının şekillenmesinde, sahip oldukları unvan ve cinsiyet vb. değişkenlerin etkili olduğu bu makalenin temel hipotezidir. Araştırmanın bulguları, seçilen örneklem, araştırma alanı ve zaman dilimi ile sınırlıdır.

Bu çalışma, geniş sosyal grupları kapsayan evrenden seçilmiş örneklem grup üzerinde yapılan çalışmalarda kullanılan bir survey (tarama) araştırmasıdır. Araştırmada, ana kütleyi temsil eden örnekleme, “*görüşme formu*” olarak hazırlanan 70 sorudan oluşan bir “*anket*” uygulanmıştır. Anket sorularının amaca uygun olmasına, anlamlı bir biçimde sıralanmasına ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreninin tespit edilmesinde, Süleyman Demirel Üniversitesi Personel Daire Başkanlığından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. 2011 yılı Ocak ayı itibariyle elde edilen verilere göre, 176 Profesör, 181 Doçent, 447 Yardımcı Doçent, 239 Öğretim Görevlisi, 97 Uzman, 151 Okutman ve 521 Araştırma Görevlisi olmak üzere Süleyman Demirel Üniversitesi’nde çalışan toplam 1.812 öğretim elemanı bulunmaktadır.

Evreni temsi edecek örneklem, ana kütleinin heterojen bir nitelik göstermesi nedeniyle “*tabakalı basit tesadüfi örnekleme*” tekniğiyle hesaplanmıştır. Bu amaçla öğretim elemanları ilk önce unvanlarına göre

¹ Nilgün Çelebi, **Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001, s.236.

² Orhan Türkdoğan, **Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989, s.154.

tabakalandırılmıştır. Daha sonra unvan sahibi olan akademisyenlerle (Profesör, Doçent ve Yardımcı Doçent) diğer öğretim elemanları (Öğretim Görevlisi, Uzman, Okutman ve Araştırma Görevlisi) tabakalandırılıp eşit oranda (%50-%50) temsil edecek şekilde her tabaka içindeki akademisyenlerin evren içindeki oranına göre örneklem dağılımı belirlenmiştir.* Örneklem büyüklüğü, %95 güven düzeyi ve $\pm$ %5 göz yumulabilir yanılğı payı esas alınarak 280 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı evrenin yaklaşık %15'ine ($280:1.812 \times 100 = \%15,4$) karşılık gelmektedir.

EVREN VE ÖRNEKLEM %95 ($\pm$ %5)					
Unvanlar	Cinsiyet		Evren	Örneklem	
	Kadın	Erkek		%	Sayı
Profesör	28	148	176	11	30
Doçent	31	150	181	12	35
Yardımcı Doçent	150	297	447	27	75
Toplam	209	595	804	50	140
Öğretim Görevlisi	87	152	239	12	34
Uzman	41	56	97	5	14
Okutman	54	97	151	8	22
Araştırma Görörevlisi	251	270	521	25	70
Toplam	433	575	1.008	50	80
Toplam	642	1.170	1.812	100	140
Genel Toplam	1.812			280	

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, açık uçlu, kapalı uçlu, yarı kapalı uçlu olmak üzere toplam 70 sorudan oluşan bir görüşme formu (Anket) hazırlanmıştır. Anketlerin büyük çoğunluğu, 2011 yılı Ocak, Şubat ve Mart aylarında, tarafımızdan uygulanmış; uygulama sürecinde gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler esnasında akademisyenlerin sorularla ilgili yaptıkları değerlendirmeleri ve tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle araştırma, sadece nicel değil; aynı zamanda nitel araştırma tekniğinden de yararlanılarak yapılan bir çalışmadır. Elde edilen

* Uygulama esnasında, özellikle unvan sahibi olmayan öğretim elemanlarının anket doldurmaktan kaçınmaları nedeniyle, araştırmada unvan sahibi akademisyenlerin oranı %55,7; diğer öğretim elemanlarının oranı ise %44,3 olarak gerçekleşmiştir.

veriler, bilgisayar ortamında sosyal bilim araştırmalarına uygun olarak hazırlanan SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

1. Din ve Laiklik

Türkiye’de Cumhuriyet dönemi din-devlet ilişkilerinin temelinde laiklik vardır. Cumhuriyetin kurucularının laikliği benimsemesi, tarihi ve sosyolojik sürecin değil; "*dinin siyasete alet edilmemesi ve politikadan arındırılması*" ilkesinden hareketle yaptıkları bir tercihin sonucudur. Bu sebeple Türkiye’de laiklik, Batı’daki uygulamalardan farklı olmuş ve hep tartişılmıştır. Bu tartişma, Gökalp’in Fransızca bir kavram olan "*laïque*" terimini Türkçeye tercüme ederken "*dinsiz*" anlamına gelen "*lâ-dini*" sözcüğünü kullanmak zorunda kalmasıyla başlamış ve laiklikle dinsizlik birbirine karıştırılarak günümüze kadar devam etmiştir.³

Yıllardır kısır döngü halinde devam eden bu tartişma, toplumda kamplaşmaları ve çatışmaları tahrik eden, istikrar ve mutabakatları zedeleyen bir hale gelmiştir. Anayasa gereği kabul etmek yerine, bir aydın ve elit taasubu içinde, laiklik, ya inanan insanlara potansiyel bir tehlike gözüyle bakma yanlışına sürükleyen, din ve vicdan hürriyeti üzerinde bir baskı aracı haline getirilmesine yol açmış;⁴ ya da buna tepki olarak radikal ve marjinal grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁵

Laiklik özünde, din ve devlet otoritelerinin birbirinden ayrılması, devletin din, dinin de devlet işlerine karışmaması anlamına gelir. Devletin bütün dini inançlar karışısında tarafsız ve hoşgörülü davranması, din ve vicdan özgürlüğünün korunması laikliğin doğal bir sonucudur. Laiklik Batı kaynaklı bir kavram olmakla birlikte, günümüz demokratik sistemlerinin bir çoğu tarafından

³ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev: Metin Kıratlı, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s.399; Kılıçbay, Kavramların mekân içinde yolculuk yaparken genellikle büyük anlam kaymalarına yol açtığını ileri sürmektedir. Ona göre, bir kavramın oluştuğu yerden başka bir kültürel alana taşınması, çoğu zaman içeriğinin boşalmasına ve adeta kendine yabancılaşmasına yol açmaktadır. Laiklik kavramının Türkiye’deki macerası bunun iyi bir örneğidir. Bu konuda yapılan tartişmalar hakkında geniş bilgi için bkz. Mehmet Ali Kılıçbay, "*Laiklik Ya da Bu Dünyayı Yaşayabilmek*", **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.; Nuray Mert, "*Laiklik Tartışması ve Siyasal İşlâm*", **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

⁴ Mustafa E. Erkal, **Yol Ayırımındaki Ülke**, Der’in Yayınları, İstanbul, 2007, s.306.

⁵ Mustafa E. Erkal, **Etnik Tuzak Kimlikler ve Açılımlar**, Der’in Yayınları, İstanbul, 2010, s.54-56.

benimsenmiştir. ⁶ Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'nin de benimsediği laiklik, dinsizlik değildir. Lewis'in de belirttiği gibi Cumhuriyet dönemi din politikasının temeli dinsizlik değil; laiklik üzerine kurulmuştur. Laikliğin benimsenmesindeki temel hedef, İslamiyet'i yok etmek değil; devlet otoritesinden ayırmak; siyasi, sosyal ve kültürel işlerde dinin ve temsilcilerinin yetkisine son vererek inanç ve ibadet konuları ile sınırlandırmaktır. ⁷

Atatürk'ün, laikliği benimserken din aleyhine bir tavır içerisine girmekten ziyade; din adına uydurulan bir takım safsatalarla ve hurafelerle mücadele etmek, özellikle dinin siyasete alet edilmesi ve dünyevi menfaat vasıtası olarak kullanılmasını önlemek için böyle bir tercih yaptığı söylenebilir. O'nun din konusundaki açıklamaları bu görüşü teyit eder niteliktedir: "*Din, lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkân yoktur. Yalnız şurası var ki din, Allah ile kul arasındaki bağlılıktır. Softa sınıfının din simsarlığına müsaade edilmemelidir. Dinden maddi menfaat temin edenler iğrenç kimselerdir. İşte biz bu vaziyete muhalif ve buna müsaade etmeyiz.*"⁸ O'na göre, "*din bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünce ve tefekküre muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, kasde ve fiile dayanan taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz. Mürtecilere asla fırsat vermeyeceğiz.*"⁹

2.Görüşülenlerin Özellikleri

2.1.Genel Özellikler

Araştırma için hazırlanan anket, 97'si kadın, 183'ü erkek olmak üzere toplam 280 akademisyen üzerinde uygulanmıştır. Örneklem grubunun yaklaşık %35'i kadınlardan, %65'i erkeklerden oluşmaktadır. Görüşülenlerin yaklaşık %84'ü 26-50 yaş grubu arasında yoğunlaşmıştır; %73'ü evli, %27'si bekârdır.

Görüşülenlerin büyük çoğunluğu Tıp Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ziraat

⁶ Nilüfer Narlı, "*Türkiye'de Laikliğin Konumu*", **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s.23.

⁷ Bernard Lewis, **a.g.e.**, s. 408.

⁸ Utkan Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara, 1971, s.206.

⁹ Sadi Borak, **Atatürk ve Din**, İstanbul, 1982, s.81-82.

Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Orman Fakültesi ile Rektörlük, Enstitü ve Isparta il merkezinde bulunan Meslek Yüksek Okullarında çalışan öğretim elemanlarıdır.

Araştırmaya katılan akademisyenlerin yaklaşık %13'ü Profesör, %16'sı Doçent, %27'si Yardımcı Doçent, %5'i Öğretim Görevlisi, %4'ü uzman, %6'sı okutman ve %29'u Araştırma Görevlisidir.

2.2.Diğer Özellikler

Görüşülenlerin yaklaşık %60'ı düzenli olarak günlük gazeteleri takip ettiğini belirtmiştir. (*Öncelik sırasına göre*), “Okumayı en çok tercih ettiği gazeteler” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %12'si cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %26'sı “Milliyet”, %25'i “Hürriyet”, %11'i “Zaman”, %10'u “Habertürk”, %7'si “Sabah” ve %9'u da “Diğer” gazeteler şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir.

(*Öncelik sırasına göre*), “Okumayı en çok tercih ettiği köşe yazarları” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %30'u cevap vermemiştir. Cevap verenlerin %21,3'ü Hürriyet Gazetesi Yazarı “Yılmaz Özdil”, %12,2'si Milliyet Gazetesi yazarı “Taha Akyol”, %4,1'i Sabah Gazetesi yazarı “Engin Arduç”, %3,6'sı Hürriyet Gazetesi yazarı “Hasan Pulur”, %3'ü Taraf Gazetesi yazarı “Ahmet Altan”, %3'ü Yeni Şafak Gazetesi yazarı “Fehmi Koru” ve %3'ü Sabah Gazetesi yazarı “Şamil Tayyar” ve %33'ü de “Diğer” şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir.

Görüşülenlerin yaklaşık %53'ü düzenli olarak televizyon seyretmektedir. (*Öncelik sırasına göre*), “Seyretmeyi en çok tercih ettiği televizyon kanalları” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %12'si cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %21'i “Kanal D”, %14'ü “NTV”, %13'ü “ATV”, %12'si “Habertürk”, %10'u “TRT” ve %33'ü de “Diğer” şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir.

(*Öncelik sırasına göre*), “Seyretmeyi en çok tercih ettiği televizyon programları” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %14'ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %40'ı “Haber Programları”, %21'i “Tartışma Programları” ve %18'i “Diziler” şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir.

Görüşülenlerin yaklaşık %64'ü ders kitabı dışında düzenli olarak kitap okuma alışkanlığı olduğunu belirtmiştir. Aslında oran olarak yüksek

gözükmele birlikte akademisyenlerin yaklaşık üçte birinin ders kitabı dışında kitap okuma alışkanlığının olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, akademisyen camiası için olumlu bir tablo olarak değerlendirilemez.

(*Öncelik sırasına göre*), “Okumayı en çok tercih ettiği kitap türü” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %18’i “Roman içerikli kitaplar”, %17’si “Tarih içerikli kitaplar”, %14’ü “Dini içerikli kitaplar”, %9’u “Sosyoloji içerikli kitaplar” ve %8’i “Psikoloji içerikli kitaplar” şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir.

3. Din ve Laiklik Anlayışı

3.1. Din Anlayışı

3.1.1. Dini Bakımdan Kendini Tanımlama Biçimi

Dini Bakımdan Kendilerini Nasıl Tanımladıkları

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Çok dindar</i>	4	1,4	1,5	1,5
<i>Dindar</i>	171	61,1	64,5	66,0
<i>Dine az ilgili</i>	68	24,3	25,7	91,7
<i>Dine ilgisiz</i>	5	1,8	1,9	93,6
<i>Diğer</i>	17	6,1	6,4	100,0
<i>Toplam</i>	265	94,6	100,0	
<i>Cevapsız</i>	15	5,4		
<i>Toplam</i>	280	100,0		

“Kendini dini bakımından nasıl tanımladıkları” ile ilgili soruya görüşülenlerin %5,4’ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %65’i kendisini “Dindar”, %26’sı “Dine az ilgili” şeklinde tanımlamıştır. Kendisini “Çok dindar” (%1,4) ve “Dine ilgisiz” (%1,8) şeklinde tanımlayanların oranı oldukça düşüktür. Kendisini bu konuda daha farklı şekilde tanımlayanların oranı ise %6’dır.

“Kendini dini inanç bakımından nasıl tanımladıkları” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %4,3’ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %85’i “Sünni”, %8’i “Alevi” şeklinde cevap vermiştir. Kendisini bu konuda daha farklı şekilde tanımlayanların oranı ise %7,5’tir.

“Kendini hangi mezhebe mensup hissettiği” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %7’si cevap vermemiştir. Cevap verenlerin %87’si “Hanefî”, %3’ü “Şafî” şeklinde; %8’i de kendisini “Mezhepsiz” olarak nitelendirmiştir.

“Kendinizi herhangi bir cemaate veya tarikata yakın hissediyor musunuz” şeklindeki soruya görüşülenlerin yaklaşık %9’u “Evet” %88’i “Hayır” cevabını vermiştir. Bu soruya evet cevabını verenlere, “Evet ise, hangi cemaat veya tarikat?” şeklinde yöneltilen soruya görüşülenlerin %42’si “Nur cemaati”, %33’ü “Nakşibendiler” ve %25’i “Gülen Cemaati” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

3.1.2.Din İle İlgili Bilgi Kaynakları

Görüşülenlerin yaklaşık %80’i “din alanında bilgi boşluğu olduğu” görüşündedir. Bu alanda bilgi boşluğu olmadığını düşünenlerin oranı %17,5’tir. Akademisyenler, sahip oldukları dini bilgileri en çok “Kitaplardan” (%60), “Aile fertlerinden” (%22) ve “Televizyonlardan” (%6) öğrendiklerini belirtmişlerdir. Akademisyenlerin %55,4’ü mensup olduğu din hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını belirtirken, %44,6’sı ise bu konuda yeterli bilgi sahibi olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Diyanet İşleri Başkanlığı</i>	174	62,1	64,7	64,7
<i>İlahiyat Fakülteleri</i>	54	19,3	20,1	84,8
<i>Dini Cemaatler</i>	9	3,2	3,3	88,1
<i>Diğer</i>	32	11,4	11,9	100,0
<i>Total</i>	269	96,1	100,0	
<i>System</i>	11	3,9		
<i>Total</i>	280	100,0		

“Dini konularda bilgisine en çok güvenilen kurum” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %4’ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %65’i “Diyanet İşleri Başkanlığı”, %20’si “İlahiyat Fakülteleri” ve %3’ü de

“*Dini Cemaatler*” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Akademisyen düzeyinde yapılan bir araştırmada, dini konularda akademik bilginin üretildiği İlahiyat Fakültelerinin değil de; din hizmeti veren Diyanet İşleri Başkanlığı’nın daha çok güvenilen bir kurum olması dikkati çeken önemli bir husustur.

Akademik Kariyeri * Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar

		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar				Toplam	
		Diyanet İşleri Başkanlığı	İlahiyat Fakülteleri	Dini Cemaatler	Diğer		
Akademik Kariyeri	Profesör	Sayı	19	11		6	36
		Akademik Kariyeri	52,8%	30,6%		16,7%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	10,9%	20,4%		18,8%	13,4%
	Doçent	Sayı	23	11	1	8	43
		Akademik Kariyeri	53,5%	25,6%	2,3%	18,6%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	13,2%	20,4%	11,1%	25,0%	16,0%
	Yardımcı Doçent	Sayı	54	13	3	5	75
		Akademik Kariyeri	72,0%	17,3%	4,0%	6,7%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	31,0%	24,1%	33,3%	15,6%	27,9%
	Araştırma Görevlisi	Sayı	55	10	3	9	77
		Akademik Kariyeri	71,4%	13,0%	3,9%	11,7%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	31,6%	18,5%	33,3%	28,1%	28,6%
	Öğretim Görevlisi	Sayı	8	1		3	12
		Akademik Kariyeri	66,7%	8,3%		25,0%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	4,6%	1,9%		9,4%	4,5%
	Okutman	Sayı	6	6	2	1	15
		Akademik Kariyeri	40,0%	40,0%	13,3%	6,7%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	3,4%	11,1%	22,2%	3,1%	5,6%
	Uzman	Sayı	9	2			11
		Akademik Kariyeri	81,8%	18,2%			100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	5,2%	3,7%			4,1%
	Toplam	Sayı	174	54	9	32	269
		Akademik Kariyeri	64,7%	20,1%	3,3%	11,9%	100,0%
		Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kurumlar	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

“*Dini konularda bilgisine en çok güvenilen kurum*” ile akademisyenlerin kariyerleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, genel olarak “*Okutmanlar*” dışında görüşülenlerin akademik kariyerinin yükselmesi ile Diyanet İşleri Başkanlığı’na “*güven duyma*” arasında tersine bir ilişki; İlahiyat Fakültelerine “*güven duyma*” arasında doğrudan bir ilişki söz

konusudur. Diyanet İşleri Başkanlığı'na en yüksek oranda güven duyanlar “Uzmanlar” (%81,8), “Yardımcı Doçentler” (%72) ve “Araştırma Görevlileri” (%71,4); buna karşılık en düşük düzeyde güven duyanlar ise “Profesörler” (%52,8) ve “Doçentler” (%53,5) dir. İlahiyat Fakültelerine en yüksek oranda güven duyanlar “Profesörler” (%30,6) ve “Doçentler” (%25,6); buna karşılık en düşük düzeyde güven duyanlar ise “Öğretim Görevlileri” (%8,3) ve “Araştırma Görevlileri” (%13) dir. Bu konuda “Okutmanlar” her iki kuruma eşit düzeyde (%40) güven duyduklarını belirtmişlerdir.

Dini Konularda Bilgisine En Çok Güvenilen Kişiler (I.Tercih)

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Ali Bardakoğlu</i>	13	4,6	11,0	11,0
<i>Cübbeli Ahmet Hoca</i>	7	2,5	5,9	16,9
<i>Hayrettin Karaman</i>	11	3,9	9,3	26,3
<i>Mustafa Karataş</i>	7	2,5	5,9	32,2
<i>Nihat Hatipoğlu</i>	2	,7	1,7	33,9
<i>Süleyman Ateş</i>	4	1,4	3,4	37,3
<i>Yaşar Nuri Öztürk</i>	23	8,2	19,5	56,8
<i>Zekeriya Beyaz</i>	3	1,1	2,5	59,3
<i>Diğer</i>	48	17,1	40,7	100,0
<i>Toplam</i>	118	42,1	100,0	
<i>Cevapsız</i>	162	57,9		
<i>Toplam</i>	280	100,0		

(*Öncelik sırasına göre*), “Dini konularda bilgisine en çok güvenilen kişiler” ile ilgili soruya; görüşülenlerin yaklaşık %58’i cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %20’si “Yaşar Nuri Öztürk”, %11’i “Ali Bardakoğlu”, %10’u “Hayrettin Karaman”, %6’sı “Cübbeli Ahmet Hoca” ve %6’sı “Mustafa Karataş” isimlerini verirken; %40 oranında bir akademisyen grubu ise farklı isimler beyan etmişlerdir.

3.1.3.Din Hizmetlerinin Yürütülmesi

Din Hizmetlerinin Yürütülmesi Konusundaki Düşünceler

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Diyanet din hizmetlerini yürütmeye devam etmelidir</i>	246	87,9	87,9	87,9
<i>Diyanet kapatılmalıdır</i>	8	2,9	2,9	90,7
<i>Din hizmetleri cemaatlere devredilmelidir</i>	10	3,6	3,6	94,3
<i>Diğer</i>	16	5,7	5,7	100,0
<i>Toplam</i>	280	100,0	100,0	

“*Din hizmetlerinin yürütülmesi konusunda ne düşündüğü*” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %88’i “*Diyanet din hizmetlerini yürütmeye devam etmelidir*”, %4’ü “*Din hizmetleri cemaatlere devredilmelidir*” ve %3’ü de “*Diyanet kapatılmalıdır*” şeklinde cevap vermişlerdir. Kamuoyu önünde yapılan tartışmalarda, “*laik devlet din hizmeti vermez*” görüşünden hareketle “*Diyanet İşleri Başkanlığı*” kapatılarak din hizmetlerinin “*cemaatlere*” devredilmesi gerektiği ile ilgili görüşlere sıkça yer verilmesine rağmen, akademisyenlerin “*Diyanetin din hizmetlerini yürütmeye devam etmesi*” gerektiği konusunda görüş birliği içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu soruya bağlantılı olarak sorulan bir sonraki soruya alınan cevaplar da bu görüşü teyit etmektedir.

Din Hizmetlerinin Cemaatlere Devredilmesi Konusundaki Düşünceler

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Devredilmelidir, hiçbir sakıncası yoktur</i>	7	2,5	2,5	2,5
<i>Kesinlikle devredilmemelidir, tefrikaya/bölünmeye yol açar</i>	217	77,5	77,5	80,0
<i>Kısmen devredilebilir, rekabet oluşur</i>	17	6,1	6,1	86,1
<i>Devredilmelidir, laikliğin gereğidir</i>	17	6,1	6,1	92,1
<i>Diğer</i>	22	7,9	7,9	100,0
<i>Toplam</i>	280	100,0	100,0	

“Din hizmetlerinin cemaatlere devredilmesi konusunda ne düşündüğü” ile ilgili soruya görüşülenlerin yaklaşık %78’i “Kesinlikle devredilmemelidir, tefrikaya (bölünmeye) yol açar”, %6’sı “Kısmen devredilebilir, rekabet oluşur” ve %6’sı da “Devredilmelidir, laikliğin gereğidir” şeklinde cevap vermişlerdir. Bir önceki soru ile bağlantılı olarak yöneltilen bu soruda akademisyenlerin çok büyük bir kısmının “din hizmetlerinin kesinlikle cemaatlere devredilmemesi gerektiği” konusunda görüş beyan ettikleri görülmektedir.

Türkiye’de Karşılaşılan Din İle İlgili Sorunların En Önemli Nedenleri

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Din konusunda doğru bilgi sahibi olmamak</i>	143	51,1	51,1	51,1
<i>Din düşmanlığının yapılması</i>	13	4,6	4,6	55,7
<i>Laikliğin uygulama biçimi</i>	24	8,6	8,6	64,3
<i>Dinin siyasal istismarı</i>	77	27,5	27,5	91,8
<i>Dinin tabulaştırılması</i>	9	3,2	3,2	95,0
<i>Diğer</i>	14	5,0	5,0	100,0
<i>Toplam</i>	280	100,0	100,0	

“Türkiye’de karşılaşılan din ile ilgili sorunların en önemli nedeninin ne olduğu” ile ilgili soruya, görüşülenlerin yaklaşık %50’si “Din konusunda doğru bilgi sahibi olmamak” %28’i “Dinin siyasal istismarı”, %9’u “Laikliğin uygulanma biçimi” ve %5’i de “Din düşmanlığının yapılmasıdır” şeklinde cevap vermiştir. Bu verilere göre, Türkiye’de karşılaşılan din ile ilgili sorunların en önemli nedeni olarak, görüşülenlerin yaklaşık yarısı “din konusunda bilgi eksikliği olduğunu” ifade ederken; yaklaşık yarıya yakını ise, ülkemizdeki “laikliğin uygulama biçimi”, “din düşmanlığı yapılması” ve özellikle “dinin siyasal istismarı” gibi din-devlet ilişkileri ile ilgili görüşündedirler.

3.2.Laiklik Anlayışı

3.2.1.Laiklik Nedir?

Türkiye’de Din ve Laiklik Konusunda Kavram Kargaşası Yaşanmaktadır

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılıyorum	132	47,1	47,1	47,1
Katılıyorum	108	38,6	38,6	85,7
Kararsızım	15	5,4	5,4	91,1
Katılmıyorum	16	5,7	5,7	96,8
Kesinlikle katılmıyorum	9	3,2	3,2	100,0
Toplam	280	100,0	100,0	

Türkiye’de din ve laiklik konusunda bir kavram kargaşası yaşandığı sürekli tartışılan konulardan biridir. Bunun tespit edilmesi amacıyla “Türkiye’de din ve laiklik konusunda kavram kargaşası yaşanmaktadır” görüşüne, akademisyenlerin yaklaşık %47’si “Tamamen katılıyorum” ve %38’i “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Bu verilere göre, akademisyenlerin yaklaşık %86’sının “Türkiye’de din ve laiklik konusunda bir kavram kargaşası yaşandığı” görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Laiklik Nedir?

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Din düşmanlığıdır</i>	3	1,1	1,1	1,1
<i>Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır</i>	73	26,1	26,1	27,1
<i>Din ve vicdan hürriyetinin teminat altına alınmasıdır</i>	52	18,6	18,6	45,7
<i>Din ve devlet işlerinin ayrılması, din ve vicdan hürriyeti</i>	152	54,3	54,3	100,0
<i>Toplam</i>	280	100,0	100,0	

Türkiye’de bilim adamlarının üzerinde anlaşılamadığı ve tartıştığı temel kavramlardan biri de laikliktir. Araştırmada “*Sizce, laiklik nedir?*” şeklinde yöneltilen soruya, görüşülenlerin yaklaşık %54’ü “*Din ve devlet işlerinin ayrılması, din ve vicdan hürriyeti*” şeklinde cevap verirken; %26’sı “*Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması*” ve %19’u “*Din ve vicdan hürriyetinin teminat altına alınması*” şeklinde cevap vermiştir. Bu veriler, akademisyenlerin yarısından fazlasının, laikliğin, sadece “*din ve devlet işlerinin ayrılması*” değil; aynı zamanda “*din ve vicdan hürriyetinin teminat altına alınması*” anlamına geldiği görüşündedirler. Bununla birlikte; laiklik kavramı üzerinde akademisyenler arasında dahi henüz bir görüş birliğinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Laiklik Yerine Din Elsenli Bir Devlete Dönüşüyor

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Tamamen katılıyorum</i>	42	15,0	15,0	15,0
<i>Katılıyorum</i>	66	23,6	23,6	38,6
<i>Kararsızım</i>	43	15,4	15,4	53,9
<i>Katılmıyorum</i>	70	25,0	25,0	78,9
<i>Kesinlikle katılmıyorum</i>	59	21,1	21,1	100,0
<i>Total</i>	280	100,0	100,0	

Ülkemizde son zamanlarda Türkiye'nin laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüştüğü ve dolayısıyla bir eksen kayması yaşadığı tartışılmaktadır. Bu konuda akademisyenlere yöneltilen “Türkiye eksen kayması yaşıyor, laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüşüyor” görüşüne katılıyor musunuz? sorusuna görüşülenlerin yaklaşık %15’i “Tamamen katılıyorum”, %24’ü “Katılıyorum” şeklinde cevap verirken; %21’i “Kesinlikle katılmıyorum” ve %25’i “Katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu verilere göre, akademisyenlerin yaklaşık yarıya yakınının (%39) Türkiye'nin eksen kayması yaşadığını ve laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüştüğünü savundukları; diğer yarısının (%46) ise, bu görüşü paylaşmadıkları anlaşılmaktadır.

Cinsiyeti * Türkiye'nin Eksen Kayması Yaşayıp Yaşanmadığı

			Türkiye'nin Eksen Kayması Yaşayıp Yaşanmadığı					Toplam
			Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Cinsiyeti	Kadın	Count	25	23	18	20	11	97
		Cinsiyeti	25,8%	23,7%	18,6%	20,6%	11,3%	100,0%
		Türkiye'nin Eksen Kayması Yaşayıp Yaşanmadığı	59,5%	34,8%	41,9%	28,6%	18,6%	34,6%
	Erkek	Count	17	43	25	50	48	183
		Cinsiyeti	9,3%	23,5%	13,7%	27,3%	26,2%	100,0%
		Türkiye'nin Eksen Kayması Yaşayıp Yaşanmadığı	40,5%	65,2%	58,1%	71,4%	81,4%	65,4%
Toplam	Count	42	66	43	70	59	280	
	Cinsiyeti	15,0%	23,6%	15,4%	25,0%	21,1%	100,0%	
	Türkiye'nin Eksen Kayması Yaşayıp Yaşanmadığı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

“Türkiye eksen kayması yaşıyor, laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüşüyor” görüşü ile akademisyenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Kadın” akademisyenlerin yaklaşık yarısı (%49,5) Türkiye'nin eksen kayması yaşadığı ve laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüştüğü görüşünü paylaşırken; “Erkek” akademisyenlerin yaklaşık üçte biri (%33) bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu görüşe katılmayan “Erkek” akademisyenlerin oranı (%54), “Kadın” akademisyenlere göre (%32)

oldukça yüksektir. Bu verilere göre, kadın akademisyenlerin erkeklere göre daha çok kaygı içinde oldukları söylenebilir.

3.2.2.Laikliğin İstismar Edilmesi

Laikliğin Siyasi Partilerce İstismar Edilip Edilmediği

		<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
	<i>Evet</i>	225	80,4	82,7	82,7
	<i>Hayır</i>	47	16,8	17,3	100,0
	<i>Total</i>	272	97,1	100,0	
	<i>Cevapsız</i>	8	2,9		
	<i>Toplam</i>	280	100,0		

“Türkiye’de laiklik siyasi partilerce istismar ediliyor mu?” şeklinde yöneltilen soruya, görüşülenlerin yaklaşık %80,i “*Evet*”, %17’si “*Hayır*” şeklinde cevap vermiştir. Burada, akademisyenlerin yaklaşık beşte dördünün, “*laikliğin siyasi partilerce istismar edildiği*” görüşünde oldukları görülmektedir.

Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler (I.Tercih)

		<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
	<i>Adalet ve Kalkınma Partisi</i>	43	15,4	22,9	22,9
	<i>Bağımsız Türkiye Partisi</i>	2	,7	1,1	23,9
	<i>Cumhuriyet Halk Partisi</i>	130	46,4	69,1	93,1
	<i>Saadet Partisi</i>	2	,7	1,1	94,1
	<i>Hepsi</i>	10	3,6	5,3	99,5
	<i>Diğer</i>	1	,4	,5	100,0
	<i>Toplam</i>	188	67,1	100,0	
	<i>Cevapsız</i>	92	32,9		
	<i>Toplam</i>	280	100,0		

Laikliğin siyasi partilerce istismar edildiği görüşünde olanlara yöneltilen “*Evet ise, en çok hangi siyasi parti istismar ediyor?*” sorusuna, görüşülenlerin yaklaşık %33’ü cevap vermemiştir. (*Öncelik sırasına göre*) cevap verenlerin

%69’u “*Cumhuriyet Halk Partisi*”, %23’ü “*Adalet ve Kalkınma Partisi*” ve %5’i “*Hepsi*” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Burada akademisyenlerin, laikliğin en çok “*Cumhuriyet Halk Partisi*” tarafından “*istismar edildiği*” görüşünde oldukları görülmektedir. Bu konuda görüş beyan eden akademisyenlerin yaklaşık dörtte birinin, laikliğin “*Adalet ve Kalkınma Partisi*” tarafından da istismar edildiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Cinsiyeti * Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler (1.Tercih)

			Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler-1					Toplam
			AKP	BTP	CHP	SP	Hepsi	
Cinsiyeti	Kadın	Sayı	25	1	27	1	3	57
		Cinsiyeti	43,9%	1,8%	47,4%	1,8%	5,3%	100,0%
		Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler	58,1%	50,0%	20,8%	50,0%	30,0%	30,3%
	Erkek	Sayı	18	1	103	1	7	131
		Cinsiyeti	13,7%	,8%	78,6%	,8%	5,3%	100,0%
		Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler	41,9%	50,0%	79,2%	50,0%	70,0%	100%
Toplam	Sayı	43	2	130	2	10	188	
	Cinsiyeti	22,9%	1,1%	69,1%	1,1%	5,3%	100,0%	
	Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler	100,0%	100%	100%	100%	100%	100,0%	

Türkiye’de laikliliğin “*en çok hangi siyasi parti tarafından istismar edildiği?*” görüşü ile akademisyenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “*Kadın*” akademisyenlerin yaklaşık %44’ü “*Adalet ve Kalkınma Partisi*”nin, %48’i “*Cumhuriyet Halk Partisi*”nin; “*Erkek*” akademisyenlerin %13’ü “*Adalet ve Kalkınma Partisi*”nin, %79’u “*Cumhuriyet Halk Partisi*”nin laikliği istismar ettiklerini ifade etmişlerdir. Buna göre “*Kadın*” akademisyenlerin, laikliği istismar konusunda söz konusu iki parti arasında önemli bir farklılaşma olmadığı; buna karşılık “*Erkek*” akademisyenlerin ise, bariz bir şekilde “*Cumhuriyet Halk Partisi*”nin laikliği istismar ettiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Akademik Kariyeri * Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler (1.Tercih)

		Laikliği En Çok İstismar Eden Siyasi Partiler-1						Toplam
		AKP	BTP	CHP	SP	Hepsi	Diğer	
Akademik Kariyeri	Profesör	Sayı	4	1	15		4	24
		% Satır	16,7%	4,2%	62,5%		16,7%	100,0%
		% Sütun	9,3%	50,0%	11,5%		40,0%	12,8%
	Doçent	Sayı	4		24		2	30
		% Satır	13,3%		80,0%		6,7%	100,0%
		% Sütun	9,3%		18,5%		20,0%	16,0%
	Yardımcı Doçent	Sayı	13		35		2	51
		% Satır	25,5%		68,6%		3,9%	100,0%
		% Sütun	30,2%		26,9%		20,0%	27,1%
	Araştırma Görevlisi	Sayı	18	1	34	1	2	56
		% Satır	32,1%	1,8%	60,7%	1,8%	3,6%	100,0%
		% Sütun	41,9%	50,0%	26,2%	50,0%	20,0%	29,8%
	Öğretim Görevlisi	Sayı	2		2			4
		% Satır	50,0%		50,0%			100,0%
		% Sütun	4,7%		1,5%			2,1%
	Okutman	Sayı	2		11			13
		% Satır	15,4%		84,6%			100,0%
		% Sütun	4,7%		8,5%			6,9%
	Uzman	Sayı			9	1		10
		% Satır			90,0%	10,0%		100,0%
		% Sütun			6,9%	50,0%		5,3%
	Toplam	Sayı	43	2	130	2	10	188
		% Satır	22,9%	1,1%	69,1%	1,1%	5,3%	100,0%
		% Sütun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Türkiye’de laikliliğin “en çok hangi siyasi parti tarafından istismar edildiği?” görüşü ile akademisyenlerin kariyerleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Profesörler”in yaklaşık %17’si “Adalet ve Kalkınma Partisi”, %63’ü “Cumhuriyet Halk Partisi”; “Doçentler”in yaklaşık %13’ü “Adalet ve Kalkınma Partisi”, %80’i “Cumhuriyet Halk Partisi”; “Yardımcı Doçentler”in yaklaşık %26’sı “Adalet ve Kalkınma Partisi”, %69’u “Cumhuriyet Halk Partisi”; “Araştırma Görevlileri”nin yaklaşık %31’i “Adalet ve Kalkınma Partisi”, %61’i “Cumhuriyet Halk Partisi”nin laikliği en çok istismar eden siyasi partiler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu verilere göre, “Cumhuriyet Halk Partisi”nin laikliği en çok istismar eden siyasi parti olduğu görüşünün en yüksek oranda ifade edenler “Doçentler”; buna karşılık “Adalet ve

Kalkınma Partisi”nin laikliği en çok istismar eden siyasi parti olduğu görüşünü en yüksek oranda ifade edenler ise “*Araştırma Görevlileri*”dir.

AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?

		<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
	<i>Evet</i>	109	38,9	41,8	41,8
	<i>Hayır</i>	152	54,3	58,2	100,0
	<i>Toplam</i>	261	93,2	100,0	
	<i>Cevapsız</i>	19	6,8		
	<i>Toplam</i>	280	100,0		

“*Adalet ve Kalkınma Partisini laikliğe bağlılık konusunda samimi buluyor musunuz*” şeklindeki soruya görüşülenlerin yaklaşık %42’si “*Evet*”, %58’i “*Hayır*” şeklinde cevap vermişlerdir. Bu verilere göre, akademisyenlerin yaklaşık üçte ikisine yakını “*Adalet ve Kalkınma Partisi*”ni laikliğe bağlılık konusunda samimi bulmamaktadır. Yaklaşık dokuz yıldır iktidarda olan bir siyasi partinin, Anayasanın başlangıç kısmında ifadesini bulan laikliğe bağlılık konusundaki samimiyetine akademisyenlerin büyük bir kısmını ikna edememiş olması, adı geçen siyasi parti açısından üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Cinsiyeti * AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?

		AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Cinsiyeti	Kadın	Sayı	25	66	91
		Cinsiyeti	27,5%	72,5%	100,0%
		AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	22,9%	43,4%	34,9%
	Erkek	Sayı	84	86	170
		Cinsiyeti	49,4%	50,6%	100,0%
		AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	77,1%	56,6%	65,1%
Toplam	Sayı	109	152	261	
	Cinsiyeti	41,8%	58,2%	100,0%	
	AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	100,0%	100,0%	100,0%	

“Adalet ve Kalkınma Partisini laikliğe bağlılık konusunda samimi bulup bulmama” konusu ile akademisyenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Kadın” akademisyenlerin %27,5’i “Evet”, %72,5’i “Hayır” cevabını verirken; “Erkek” akademisyenlerin yaklaşık yarısı “Evet” yarısı da “Hayır” şeklinde cevap vermişlerdir. Buna göre “Kadın” akademisyenlerin yaklaşık dörtte üçü “Adalet ve Kalkınma Partisi”ni laikliğe bağlılık konusunda samimi bulmazken, bu konuda “Erkek” akademisyenlerden önemli ölçüde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Akademik Kariyeri * AKP Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?

		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?		Toplam	
		Evet	Hayır		
Akademik Kariyeri	Profesör	Sayı	18	17	35
		Akademik Kariyeri	51,4%	48,6%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	16,5%	11,2%	13,4%
	Doçent	Sayı	17	24	41
		Akademik Kariyeri	41,5%	58,5%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	15,6%	15,8%	15,7%
	Yardımcı Doçent	Sayı	26	43	69
		Akademik Kariyeri	37,7%	62,3%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	23,9%	28,3%	26,4%
	Araştırma Görevlisi	Sayı	28	48	76
		Akademik Kariyeri	36,8%	63,2%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	25,7%	31,6%	29,1%
	Öğretim Görevlisi	Sayı	3	9	12
		Akademik Kariyeri	25,0%	75,0%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	2,8%	5,9%	4,6%
	Okutman	Sayı	10	8	18
		Akademik Kariyeri	55,6%	44,4%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	9,2%	5,3%	6,9%
	Uzman	Sayı	7	3	10
		Akademik Kariyeri	70,0%	30,0%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	6,4%	2,0%	3,8%
	Toplam	Sayı	109	152	261
		Akademik Kariyeri	41,8%	58,2%	100,0%
		AKPLaikliğe Bağlılık Konusunda Samimi mi?	100,0%	100,0%	100,0%

“Adalet ve Kalkınma Partisini laikliğe bağlılık konusunda samimi bulup bulmama” konusu ile akademisyenlerin kariyerleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Profesörler”in yaklaşık yarısı “Evet” yarısı “Hayır”; “Doçentler”in %42’si “Evet”, %58’i “Hayır”; “Yardımcı Doçentler”in %38’i “Evet”, %62’si “Hayır”; “Araştırma Görevlileri”nin %37’si “Evet”, %63’ü “Hayır”; “Öğretim Görevlileri”nin %25’i “Evet”, %75’i “Hayır” cevabını vermişlerdir. Bu verilere göre, akademisyenlerin kariyer düzeyleri yükseldikçe “Adalet ve Kalkınma Partisi”ni laikliğe bağlılık konusunda samimi

bulmadıkları görülmektedir. Ancak, “Okutmanlar” (%55,6) ve “Uzmanlar” (%70), diğer kariyer sahibi akademisyenlere göre “Adalet ve Kalkınma Partisi”ni laikliğe bağlılık konusunda samimi buldukları anlaşılmaktadır.

AKP'yi Laikliğe Bağlılık Konusunda Samimi Bulmama Nedenleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
<i>Din üzerinden siyaset yaptığı için</i>	21	7,5	20,6	20,6
<i>Laikliğe karşı bir parti olduğu için</i>	15	5,4	14,7	35,3
<i>İcraatları laikliğe uymadığı için</i>	37	13,2	36,3	71,6
<i>Takiyye yaptığı için</i>	18	6,4	17,6	89,2
<i>Diğer</i>	11	3,9	10,8	100,0
<i>Toplam</i>	102	36,4	100,0	
<i>Cevapsız</i>	178	63,6		
<i>Toplam</i>	280	100,0		

“Adalet ve Kalkınma Partisi”ni laikliğe bağlılık konusunda samimi bulmayanlara bunun nedeninin ne olduğu sorulduğunda; görüşülenlerin yaklaşık %64’ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin %36’sı “İcraatları laikliğe uymadığı için”, %21’i “Din üzerinden siyaset yaptığı için” ve %18’i “Takiyye yaptığı için” ve %15’i de “Laikliğe karşı bir parti olduğu için” samimi bulmadıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre, görüş beyan eden akademisyenlerin yaklaşık yarısının, “İcraatları laikliğe uymadığı” ve “Laikliğe karşı bir parti olduğu” gerekçesiyle adı geçen siyasi partinin doğrudan “laiklik” konusunda problemlili olduğu ve bu nedenle samimi bulmadıkları anlaşılmaktadır.

CHP Son Dönemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>	<i>Cumulative Percent</i>
<i>Evet</i>	43	15,4	16,2	16,2
<i>Hayır</i>	222	79,3	83,8	100,0
<i>Toplam</i>	265	94,6	100,0	
<i>Cevapsız</i>	15	5,4		
<i>Toplam</i>	280	100,0		

“Cumhuriyet Halk Partisinin son dönemdeki başörtüsü politikasını samimi buluyor musunuz” sorusuna, görüşülenlerin yaklaşık %84’ü “Hayır” ve %16’sı “Evet” şeklinde cevap vermiştir. Bu verilere göre, akademisyenlerin çok azı hariç, “Cumhuriyet Halk Partisi”ni son dönemde izlediği başörtüsü politikası konusunda samimi bulmamaktadır.

Cinsiyeti * CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?

		<i>CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?</i>			
		<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Toplam</i>	
<i>Cinsiyeti</i>	<i>Kadın</i>	<i>Sayı</i>	20	70	90
		<i>Cinsiyeti</i>	22,2%	77,8%	100,0%
		<i>CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?</i>	46,5%	31,5%	34,0%
<i>Cinsiyeti</i>	<i>Erkek</i>	<i>Sayı</i>	23	152	175
		<i>Cinsiyeti</i>	13,1%	86,9%	100,0%
		<i>CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?</i>	53,5%	68,5%	66,0%
<i>Toplam</i>	<i>Sayı</i>	43	222	265	
	<i>Cinsiyeti</i>	16,2%	83,8%	100,0%	
	<i>CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?</i>	100,0%	100,0%	100,0%	

“Cumhuriyet Halk Partisini son dönemdeki başörtüsü politikası konusunda samimi bulup bulmama” konusu ile akademisyenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Kadın”

akademisyenlerin yaklaşık %22'si “Evet”, %78'i “Hayır” cevabını verirken; “Erkek” akademisyenlerin %13'ü “Evet”, %87'si “Hayır” şeklinde cevap vermiştir. Bu verilere göre, gerek “Kadın” akademisyenler ve gerekse “Erkek” akademisyenler söz konusu politika konusunda adı geçen siyasi partiyi samimi bulmamaktadırlar. Ancak, “Erkek” akademisyenlerin (%87), “Kadın” akademisyenlere göre (%78) söz konusu parti politikası konusunda samimi bulmama oranının daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Akademik Kariyeri * CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?

			CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?		Toplam
			Evet	Hayır	
Akademik Kariyeri	Profesör	Sayı	4	31	35
		Akademik Kariyeri	11,4%	88,6%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	9,3%	14,0%	13,2%
	Doçent	Sayı	6	38	44
		Akademik Kariyeri	13,6%	86,4%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	14,0%	17,1%	16,6%
	Yardımcı Doçent	Sayı	12	60	72
		Akademik Kariyeri	16,7%	83,3%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	27,9%	27,0%	27,2%
	Araştırma Görevlisi	Sayı	15	62	77
		Akademik Kariyeri	19,5%	80,5%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	34,9%	27,9%	29,1%
	Öğretim Görevlisi	Sayı	2	7	9
		Akademik Kariyeri	22,2%	77,8%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	4,7%	3,2%	3,4%
	Okutman	Sayı	4	14	18
		Akademik Kariyeri	22,2%	77,8%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	9,3%	6,3%	6,8%
	Uzman	Sayı		10	10
		Akademik Kariyeri		100,0%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?		4,5%	3,8%
	Toplam	Sayı	43	222	265
		Akademik Kariyeri	16,2%	83,8%	100,0%
		CHP Son Dnemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi mi?	100,0%	100,0%	100,0%

“Cumhuriyet Halk Partisini son dönemdeki başörtüsü politikası konusunda samimi bulup bulmama” konusu ile akademisyenlerin kariyerleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, “Uzmanlar”

hariç, akademisyenlerin kariyerlerinin yükselmesi ile “Cumhuriyet Halk Partisi”nin son dönemde izlediği başörtüsü politikasını samimi bulanlar arasında tersine bir ilişki vardır. Nitekim bu konuda yöneltilen soruya “Profesörler”in yaklaşık %11’i “Evet” %87’si “Hayır”; “Doçentler”in %14’ü “Evet”, %86’sı “Hayır”; “Yardımcı Doçentler”in %17’si “Evet”, %83’ü “Hayır”; “Araştırma Görevlileri”nin %20’si “Evet”, %80’i “Hayır”; “Öğretim Görevlileri”nin ve “Okutmanlar”ın %22’si “Evet”, %78’i “Hayır” şeklinde cevap vermişlerdir. Buna göre, akademik kariyer düzeyi yükseldikçe “Cumhuriyet Halk Partisi”nin son dönemde izlediği başörtüsü politikası konusunda samimi bulma oranı düşmektedir. Bu verilerden hareketle, siyasi partilerin genel politikalarına uymayan bir konuda, konjonktüre göre politika değiştirmelerinin kısa dönemde inandırıcı olmaktan uzak olduğu söylenebilir.

CHP’yi Son Dönemdeki Başörtüsü Politikasında Samimi Bulmama Nedenleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Güven vermediği için	19	6,8	12,6	12,6
İcraatlarına uymadığı için	17	6,1	11,3	23,8
İdeolojisine ters olduğu için	18	6,4	11,9	35,8
Oy kaygısıyla davrandığı için	25	8,9	16,6	52,3
Siyasi istismar yaptığı için	14	5,0	9,3	61,6
Tutarlı olmadığı için	22	7,9	14,6	76,2
Diğer	36	12,9	23,8	100,0
Toplam	151	53,9	100,0	
Cevapsız	129	46,1		
Toplam	280	100,0		

“Cumhuriyet Halk Partisi”nin son dönemde izlediği başörtüsü politikası konusunda samimi bulmayanlara bunun nedeninin ne olduğu sorulduğunda; görüşülenlerin yaklaşık %46’sı cevap vermemiştir. Cevap verenlerin %17’si “Oy kaygısıyla davrandığı için”, %15’i “Tutarlı olmadığı için”, %13’ü “Güven vermediği için”, %12’si “İdeolojisine ters olduğu için” ve %11’i “İcraatlarına uymadığı için” ve %9’u da “Siyasi istismar yaptığı için” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

SONUÇ

Hemen her konuda olduğu gibi, bugün Türkiye’de “*din*” ve “*laiklik*” konusunda da bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bu kavram kargaşası, din ve laiklik ile ilgili farklı anlayışlardan ve yorumlardan kaynaklanan bir buhrana yol açmaktadır. Yaşadığımız bu buhranı tek bir sebeple izah etmek mümkün değildir.

Bu makalede, akademisyenlerin din ve laiklik anlayışı ele alınmış, büyük oranda hipotezi destekleyen alan verileriyle ilgili değerlendirmeler aşağıda özetlenmiştir.

Her şeyden önce, bugün İslâmiyet konusunda, bir yığın mezhep, tarikat ve cemaatin birbirleriyle çelişen yorumları dinin bizatihi kendisinin bir problem olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında, aydınlanma çağı şartlarının öne çıktığı dine başkaldırının ideal sayıldığı dönemin etkisinden kurtulamayan, topluma yön vermek ve fikir üretmek durumunda olan aydınların “*din*” olgusunu yeterince önemsememeleri, hatta “*çağdaşlaşma*” adına dine karşı olumsuz bir tavır takınmaları önemli bir rol oynamıştır. Türkiye bu süreçte, din alanında topluma yön verecek ve fikir üretecek yeterince “*dindar aydın*” yetiştirememiş ve bu alanda önemli bir bilgi boşluğu ortaya çıkmıştır. İşte bugün yaşadığımız din odaklı pek çok sorunun temelinde, din alanında ortaya çıkan bu bilgi boşluğu yatmaktadır.

Yaklaşık bir asırdır devam eden ve odağında dinin yer aldığı “*din-devlet*” ilişkisi ve “*laiklik*” ile ilgili tartışmalar, toplumun sürekli bir gerilim yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı bu gerilimden çıkabilmesi için, özellikle “*din*” ve “*laiklik*” konusunda bilimsel yöntemle ortaya konulacak doğru bilginin devreye sokulmasına ihtiyaç vardır. Aksi takdirde, diğer birçok konuda olduğu gibi bu konuda da sağlıklı ve kalıcı bir çözüm üretmek mümkün değildir.

Araştırmada, akademisyenlerin büyük bir kısmı dini bakımdan kendisini “*Dindar*”, “*Sünni*” ve “*Hanefi*” olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Bunun dışında kendini daha farklı şekilde tanımlayanlar da olmuştur. Araştırma sürecinde, akademisyenlerin, özellikle “*cemaat*” veya “*tarikat*” gibi dini eğilimleri ile “*siyasi*” eğilimleri konusunda yöneltilen sorularda oldukça

“endişeli” ve “ürkek” davrandıkları; bu konularda gerçek kimliklerini gizledikleri tarafımızdan tespit edilmiştir.

Araştırmada, ülkemizde birçok kurumun faaliyet gösterdiği ve son yıllarda oldukça yaygın yayın faaliyeti yapıldığı halde, din alanında ciddi bir bilgi boşluğu olduğu tespit edilmiştir. Akademisyenlerin, dini konularda bilgisine en çok güvendiği kurum Diyanet İşleri Başkanlığı’dır. Akademisyen düzeyinde yapılan bir araştırmada, akademik bilginin üretildiği İlahiyat Fakültelerinin değil de; Diyanet İşleri Başkanlığı’nın daha çok güvenilen bir kurum olması dikkati çeken önemli bir husustur. Ancak akademik kariyerin yükselmesi ile Diyanet İşleri Başkanlığı’na “güven duyma” arasında tersine bir ilişki; İlahiyat Fakültelerine “güven duyma” arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Akademisyenlerin dini konularda bilgisine en çok güvendiği kişiler ise, sırasıyla Prof.Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Prof.Dr. Ali Bardakoğlu ve Prof.Dr. Hayrettin Karaman’dır.

Araştırmada, kamuoyu önünde yapılan tartışmalarda devletin “laiklik” ilkesinden hareketle, “Diyanet İşleri Başkanlığı”nın lağvedilerek din hizmetlerinin “cemaatlere” devredilmesi gerektiği ile ilgili görüşlere rağmen, akademisyenlerin “Diyanetin din hizmetlerini yürütmeye devam etmesi” ve din hizmetlerinin cemaatlere “kesinlikle devredilmemesi” gerektiği konusunda görüş birliği içinde oldukları tespit edilmiştir.

Din konusunda olduğu gibi, laiklik konusunda da ülkemizde bir kavram kargaşası yaşandığı anlaşılmaktadır. Laiklik kavramının ne anlama geldiği konusunda akademisyenler arasında dahi henüz bir görüş birliği yoktur. Tanımlardaki farklılaşmanın ideolojik tercihlerden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak laikliğin, sadece “din ve devlet işlerinin ayrılması” değil aynı zamanda “din ve vicdan hürriyetinin teminat altına alınması”, akademisyenlerce en çok benimsenen anlamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Laiklik kavramının anlamı üzerinde uzlaşamaması ve buna bağlı olarak yaşanan kavram kargaşası, ülkemizde oldukça ciddi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim araştırmada, akademisyenlerin yaklaşık yarıya yakınının Türkiye’nin eksen kayması yaşadığını ve laiklik yerine din eksenli bir devlete dönüştüğü görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca laikliğin siyasi partilerce istismar edildiği görüşü de oldukça yaygın bir kanaattir. Akademisyenlere göre, laikliği en çok istismar eden siyasi parti “Cumhuriyet

Halk Partisi”, laiklikle ilişkilendirilen başörtüsünü (türban) en çok istismar eden siyasi parti ise “*Adalet ve Kalkınma Partisi*”dir.

Ayrıca, bu partilerin izledikleri laiklikle ilgili politikaların samimiyeti de sorgulanmaktadır. Araştırmada, Anayasanın başlangıç ilkeleri arasında yer alan laikliğe bağlılık konusundaki samimiyeti hakkında akademisyenlerin yaklaşık üçte ikisi “*Adalet ve Kalkınma Partisi*” hakkında olumsuz görüş beyan etmektedirler. Yaklaşık dokuz yıldır iktidarda olan bir siyasi parti açısından bu durum, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Benzer şekilde “*Cumhuriyet Halk Partisi*” de, son zamanlarda izledikleri başörtüsü (türban) politikası konusunda samimi bulunmamaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma ile ülkemizin, din ve laiklik dolayısıyla din-devlet ilişkileri konusunda ciddi sorunları bulunduğu; bu sorunların ancak yaşanan kavram kargaşasının ortadan kaldırılması ve buna uygun politikaların izlenmesiyle çözülebileceği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Borak, Sadi, **Atatürk ve Din**, İstanbul, 1982.
- Çelebi, Nilgün, **Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Erkal, Mustafa E., **Etnik Tuzak Kimlikler ve Açılımlar**, Der’in Yayınları, İstanbul, 2010.
- Erkal, Mustafa E., **Yol Ayırımındaki Ülke**, Der’in Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kılıçbay, Mehmet Ali, “*Laiklik Ya da Bu Dünyayı Yaşayabilmek*”, **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kocatürk, Utkan, **Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara, 1971.
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Çev: Metin Kıratlı, TTK Basımevi, Ankara, 1988.
- Mert, Nuray, “*Laiklik Tartışması ve Siyasal İslâm*”, **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Narlı, Nilüfer, “*Türkiye’de Laikliğin Konumu*”, **Cogito, (Laiklik)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Türkdoğan, Orhan, **Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989.

